

nemluví, ačkoliv to samozřejmě není ona, protože co o ní vím, kromě té šlupičky krásy, ačkoliv (jak prý jí řekl manžel: Co se rozčiluješ? Vždyť tě tam vylíčil jako netykavku. Tos opravdu taková byla? Já se nepamatuju!) pravdivě jsem vylíčil vlastně jen to, že mě nechtěla a nedala na sebe (skoro) sáhnout, i když ta jediná pusa je historický fakt, ale to snad nepokládají za nemravnost ani dosud žijící staří velební páni; a třebaže jsem jí dokonce v románě vyrobil krásné, dlouhé, štíhlé nohy, ačkoliv ve skutečnosti je měla dost do hokejky. Všechno je amalgám Dichtung und Wahrheit a Dagmara samozřejmě nic neměla s Herbertem Percym Siddellem, byla příliš dobře vychovaná, zbožná a spisovatel je tvor posedlý démony; ale když jsem to psal, nenapadlo mě, že budou identifikovat; pozor, když jsem to psal ne, to mě nenapadlo, že to kdy vyjde; ale když jsem to dával do sazby, asi napadlo. Jenže spisovatel je tvor štvaný demony, zabije vlastní matku, praví pravdivě Faulkner, jen aby dopsal svou knihu. Je mi to opravdu strašně líto, když myslím na lidskou potměšilost, na Kostelec, jak si povídal o té zbožné dívce v modrém kabátku (byla to jiná dívka, ale nemohl jsem rozšiřovat počet výrazných partů, tak jsem tu nepřístojnost hodil na hřbet chudákovi Marii). A přece zrovna ona mi prominula, je to křesťanka. Omlouvám se ti, jahůdko Marie, za všechno, čím jsem tě urazil, obdivuji tě. Zůstávám věren svým starým láskám, protože všechny byly platonické.

A habent sua facta libelli. Et critici. To snad psát nemusím, jsou o tom záznamy. Jak se mi veřejně omlouvali, odvolávali, když Strana Usnesením o Povolení zrušila starší Usnesení o Zakázání, a román vyšel znovu (změny: Ano, změnil jsem sem tam Rusáky na vojáky, seškrtal – aspoň myslím, nemám po ruce první vydání – masakrování esesků, všechno na zdvořilou žádost Karla Kostrouna, jenž tehdy, vinfiltrován do stalinského mraveniště Ústředního výboru Strany, vedl boj za tuhle směšnou rehabilitaci jednoho českého románu. Tak se to tehdy dělalo, a zase: škrty nejsou specifikum diktatury proletariátu. Dělal je Faulkner, dokonce na žádost H. L. Menckena, všichni a všude je dělali; takové škrty, co nemění smysl díla. Navíc jsem dokonce při-

psal pár epizod, což mi nikdo nenařídil, ani nenavrhl, třeba tu o panu Řimbálníkovi v cukrářském krámě, jak seřval SS scharführera, a taky myslím o Harýkově hrdinském činu na protizidovské výstavě, několik takových, které smysl podtrhují. Což mě přivádí k otázce, kterou mi dávali vždycky. Proč Zbabělci? A kdo jsou zbabělci? No na mou duši, já nevím. Já nevím proč a nevím kdo. Napadlo mi to, prostě. Snad je to výzva k zamyšlení nad pravdivostí patosu velkých slov (jako je slovo zbabělci). Snad, tedy jistě, bylo směšné na pozadí vzdáleného hukotu blížící se kanonády cvičit zdravení a čelem vzad s tyčemi na cvičení místo flint. Ale jak pravil jednou profesor Václav Černý: A co myslíte, že s váma měli v tom pivovaře dělat? Nojo, co vlastně? Armáda musí mít disciplínu, truismus, který platí. Takže bohužel opravdu nevím Proč a Kdo.

Odvolání, omluvy, to bylo i v tisku. Snad ale aspoň dvě historiky, které nebyly. Jedna pravdivá, druhá nevím; možná jen folklor národa, jenž je známým velkovýrobcem anekdot. Nikoli ovšem nepravděpodobná.

Ta první. To jsem byl v nemocnici, v trapném žloutenkovém špitálu v Motole, neměli rádio, neměli televizi, knihovnu měli plnou budovateliád (tak jsem se stal více méně odborníkem na český socrealismus), přátelé mi posílali detektivky (protože jakmile se jednou kniha dostala na žloutenkárnu, nesměla ven, a detektivek není škoda. Je jich škoda. Jsou v takových a podobných životních situacích cennější než Shakespeare. Tak jsem se stal taky více méně odborníkem na detektivky), tížil mě strach ze smrti (byl jsem teprve dva roky ženatý, do mladé ženy zamilovaný, tenkrát se mi ještě vůbec nechtělo umřít), byl jsem otráven. A chodila tam taková mladá doktorka, docela hezká. Neustále u mé postele, nejenom při vizitách. Znervózňovala mě; pokládal jsem to za příznak kandidátství smrti: proč ten zájem? Jednou – skutečně se přitom začervenala – povídá: Pamatujete se ještě, jak vás tehdy napadli v rozhlase? Pamatoval jsem se, ale ne na to, kdo. Bylo to takové trio: básník (později jsem se dozvěděl, že Ivo Štuka; ještě později byl ke mně velký kamarád; teď se, tuším, už zase znormalizoval), dělník a důstojník. Tak ten dů-

stojník, pravila doktorka, to byl můj nebožtík muž. Nezlobte se na něj. On z toho byl potom hrozně nešťastný – honem jsem hezkou, už taky slzíci mladou doktorku ujišťoval, že jsem se nikdy ani nezlobil (mluvil jsem pravdu. Není mi dáno se zlobit na lidi. Asi nějaká zvláštní psychopatologie. Jistěže ne ctnost). – Víte, on váš román tenkrát nečet. On byl důstojník, pracoval v redakci Československého vojáka, a ten večer měl v redakci noční službu. Z hlavního štábu volali, že má hned delegovat jednoho důstojníka do rozhlasu. Ptal se, jestli by nestačil četař základní služby, byl tam s ním, ale prý ne, rozkaz zněl důstojník. Musel proto jít sám. V rozhlase mu dali už napsaný text, stihl jen letmo přelétnout očima, a hned to natáčeli naostro. On vaši knihu neznal, ale přečíst to musel, to snad chápete, byl jste taky na vojně. Byl to rozkaz a on byl důstojník. Ale hned věděl, že asi udělal něco, co nebylo správné. Hned potom si Zbabělce přečet, a věřte mi, opravdu se mu to líbilo, jenže právě proto to bylo pro něho tím horší. Chtěl vám napsat a omluvit se vám, pořád nevěděl jak, odkládal to, a potom letěl služebně do Sajuzu. Tam měli letět z Oděsy do Moskvy, ale pro bouřku se neletělo, jenže startovalo nějaké vojenské letadlo, to je vzalo, protože byli důstojníci. A to letadlo se zřítilo a manžel se zabil. Paní doktorka, docela čerstvá vdova (její zpověď jsem slyšel na jaře 1960, Zbabělce ostřelovali na jaře 1959), se rozeštkala, bylo mi to trapné, protože jsem se opravdu jakživ nezlobil, ale jak jí to vysvětlit, aby mi věřila.

Takhle se to tedy dělalo, v době zotavujících se katů a do rozpaků upadajících fízlíků. Druhá historka? Znáte jistě zařízení Odměn nejlepšími pracovníky. Koncem roku se vypraví kulturní referent do místní prodejny n. p. Kniha a zakoupí příslušný počet knih. Mám dojem, že vedoucí se takhle zbavují ležáků. I vypravil se kulturní referent mlékárny v Radlicích a v prodejně právě dodali nový ležák. Totiž: vedoucí knihu zřejmě odhadl na ležák podle záštitného textu na záložce (ještě k tomu minihistorka: jako autor vydané prvotiny /hnusné slovo, čistě jen kvůli stručnosti/ okouněl jsem v knihkupectví ve Slovanském domě, kde měli Zbabělce vyložené na pultě, a vidím pána. Pán listuje v knihách na pul-

tě, čte si záložky. Bere do ruky knihu s titulem nějak jako Noc hákových křížů, čte záložku, váhá, Noc hákových křížů odkládá na pult, a – sáhne po Zbabělcích! Čte záložku. Z ní se dozvídá, že v ruce drží satirický román, v němž se nesmlouvavě odhaluje ledví měšťáků a podává se ostrá kritika chování buržoazie za květnové revoluce. Pán nevypadá na dělníka, záložku zřejmě nedočte, knihu sklapne, asi taky žádný milovník socrealismu, hodí ji na pult, energicky bere do ruky Noc hákových křížů a odchází s ní k pokladně. Pociťuju bolestné autorské zklamání). Vedoucí n. p. Kniha v Radlicích odhadl tedy knihu asi taky podle záložky, takže kulturní referent mlékárny zakoupil dvanáct kusů pro dvanáct apoštolů socialistické práce. Ty pak v mlékárně opatřeny razítkem ROH, ručně psanými dedikacemi Nejlepšímu pracovníkovi na odstředivce apod., a rozdány při malé podnikové slavnosti před Rudou zástavou mlékárny, držitelky Rudé zástavy. Brzy nato krach, a fízlíci, nabyvší opět sebevědomí (ne na dlouho) po dvojicích po n. p. Knihách zabavují neprodané výtisky. Moc nezabavili, vedoucí hned po prvním ataku (v Práci) nastavili uši, Zbabělci zmizeli pod pultem, určení pro stálé zákazníky, zaplacení zatím z vlastní kapsy, na fízlíky se nedostalo. Jenže vedoucí Knihy v Radlicích, aby rychloprodeji prvotiny dodal věrohodnosti, přiznal, že dvanáct z prodaných výtisků (tehdy to byly všechny, co prodal; ostatní měl pod pultem) koupila mlékárna na výroční ceny. Fízli tedy do mlékárny, výslech dvanácti vzorných pracovníků, všichni lemplové. Všichni knihu ztratili! Nebo děravé hlavy. Knihu půjčili a zapomněli komu! Do jednoho! Lemplovství z řádu matematicky vyloučitelných pravděpodobností, nicméně nevysvětlitelné.

Tak se to tedy dělalo. Historek je mnoho, takový folklor kolem hříchu, jak se říká, mého mládí. Aspoň tedy tohle pars pro toto. Avšak k Evženě. Nenápadná, dost pohledná dívka z Opočna, tatínek staročeský pan učitel. Mluvila (dodnes mluví) s jasným náznakem východočeského nářečí a intonace, taková kamarádka. Taky jsem s ní studoval anglistiku na fakultě, dřeli jsme spolu na zkoušky, jednou, snad dvakrát mezi námi nepatrný náznak intimity, ale pouze v normě krásného

Kostelce; dotyk nohy pod stolem, stisk ruky v lavici při přednášce. V mládí člověk prožije (prožil) desítky takových prchavých přiblížení, nic z nich nebylo, zůstalo kamarádství, a jak jsem se životem vzdaloval Kostelci, v čase i v prostoru, zůstávala Evžena nepatrným kamínkem v mozaice rodného města éry, kdy fízl, udavač, donášec byl míň než vrah pro peníze; lidská veš, míň než veš: žádnou kosteleckou dívku by nenapadlo vdát se za udavače, i kdyby ho milovala. Byly všechny veliké vlastenky. Taková byla Evžena, veselá holka, slovanský obličej, samohláskování souhlásek (poudám, prauda), líbezně venkovsky stažené tvary slov (šaks cáks to poudal).

A stála přede mnou (skoro) stejná na vzhled, v evropské eleganci, manžel s motýlkem pravil nosovým hlasem, s očima sklopenýma z výšky k mé nízkosti: Já jsem Pavlas. Ty se na mě už asi nepamatuješ, ale jednou jsme s Evženou byli na tvojí besedě v Národním domě na Smíchově. Pepo... tos řeč moc krásně, o té literatuře... Hlas mu zjhl (nikdy předtím jsem nevěděl, co to sloveso znamená, až když řekl, jak jsem to *Krásně* řekl), zrak se orosil, Sentimentální bloud, napadl mi příměr, odvozený myslím z Al Jolsonova filmu, *The Singing Fool* – pak se to mezi mnou a mou ženou a několika přáteli ujalo a jako většina přezdívek zkrátilo na pouhé Bloud.

Bloud zaslzel, vytřel si oko prstem s prstenem, a že *Musíme* přijít. Takže jsme pak přicházeli. Bydleli v hezké čtvrti blízko Ontarijského jezera, ženě se nikdy nechtělo, ale já kvůli Evženě, staré kamarádce. V bytě mi nebylo nic nápadné. Jen snad to, že v protikladu ke starým českým socialistickým tradicím nebyli štědří na alkohol. Pil se jen řidounký aperitiv z kapesní láhve za dva padesát. Bloud mluvil a nyl. Hračana, a jestli je ještě někdy uvidí, Hračana.

A chatu... chatu... ukazoval fotografie chaty, kterou tam zanechali, komplet zařízenou, i s lednicí na plyn. Ženské oči mé ženy si všimly, že torontský byt zdaleka není komplet zařízen. Koukni, voni pořád počítaj, že se vrátěj, pravila má žena. Všechno maj skládací, přenosný, sbalitelný. A nemaj koberec. Takovej seladon, Bloud, a nemaj koberec.

Bloud byl kompulzivní, arogantní přítel, zvač a vyčítač. Každý týden volal slovy: Proč nezavoláš, Pepo? To seš kamarád? Musíte přijít! Také agresivně žádal představování známým, zejména takzvaným co něco znamenají, které já všechny znal, protože patřím tedy do té kategorie (co znamená, teda?). Představil jsem ho postupně Karlovi Ančerlovi, který byl šéfem Torontské filharmonie, Járince Blažkové, taky něco znamenající spisovatelce, Evě Límanové, manželce profesora a sestře Ivana Passera, a když byl v Torontu Ivan, také Ivanovi, a že ho navštíví, až budou v New Yorku, celej šťastnej, Ladislavu Gudernovi, no všem. Bloud chodil z party na party, s různobarevnými motýlky, v oblecích od Knížete barvy světle šedé, béžové a neónové, nosovým hlasem pronikal každému přímo do prdele. A s ním vždycky Evžena (ta nepronikala nikomu), bavili jsme se o starých časech, drbali o stínech z Kostelce, hlas podržel své fonetické charakteristiky jako z J. Š. Kubína. Občas se Bloud skutečně urážel, že jsme nezavolali, trucoval, ale udobřil se snadno. Doma byl manžel metr, byteček jako podle lineálu, ženě se Evžena svěřila, že ráno vstáváje, zajede nohama v jisté, přesně vypočítané místo, a pakliže nohy hladce nezajedou do přesně nastavených pantoflí, Mám peklo, holka! pravila Evžena ženě.

Bloud byl starý (tedy od roku 1945) člen Strany a povoláním architekt. To nic neznamenalo, členů je všude plno v různých stadiích věrnosti, rozchodu, deziluze, krize nebo výčitek svědomí, Bloud se od jiných nelišil, leda snad tím, že když řeč přišla na Sovětský svaz, vše rychle převedl na jmenovatel Hračana a Co když je už neuvídím? zvlhl a zjhl. Počkej, že se vrátěj! říkala žena. Maj všecko skládací. A heimweh, no viděls někdy takovou homesickness?

V té době přišel list: Starý kamaráde, asi nám to není souzený, Zdravím Tě z Kostelce. To se divíš, co? Ale když už jsem byl v Evropě, tak jsem si řeč: Ať se děje, co se děje. Jsem doma, místo jsem dostal hned, v slévárně v Poříčí.

To je teda gól, pomyslel jsem si, jak to říkávala Liška. To je teda česká anekdota. Škatule hejbejte se. K dokonalosti schází jen to, že nejsem v Austrálii, ale v Kanadě.

Starý kamaráde, Ty nevíš, jaký to je, po dvaceti letech vidět televizi, na který se mluví česky.

Starý kamaráde, napsal jsem. Já to chápu. Až Tě to přejde, poslouchej, jestli ještě rozumíš česky, co se tam česky říká, a jestli je to česky.

Ale zavrtal se do mě velice tučný červ pochybnosti. Plazil se po signálech dopisů, které byly rozbité kladivem... Na lepší práci chtěj mlačí... po pás ve vodě... do Melbourne, snad tam najde lepší práci... to víš, starý kamaráde, s dělníci každéj vorá... zatím je dost práce... říká se, že napřesrok nebude tolik... autentické fragmenty zkušenosti, nikoli signifikátory sorealistických románů. Báł jsem se. Aby příští dopisy, starý kamaráde, nebyly taky o vepřících, o zájezdech JRD na MDŽ do NDR. Báł jsem se, aby starý kamarád (kdysi pravda zrádce nepřátel, opatřený dokonce ilegální vysílačkou a pistolí, kterou mi ukázal v průjezdě), jenž nebyl v zemi, když katy bolely ruce, jenž nikdy nic nedal na luxus slov, a cenzura je tedy prázdný pojem, aby ten australský proletář nedošel k nadšení nad rájem dělníků, kde není nouze o práci, kde práce (dělníků) je dobře placená, kde smrt literatury a urážené matky exulantů spočívají na základně dělnických penzí, výhod, jež spočívají na vertikálních hrobech, uranovém mlýně a zatýkání všech. Báł jsem se, protože jsem se báł, aby starý kamarád se nezatvrdil, neobrátil se proti mně, protože jsem zradil nepřítele, jehož plynutí času a jiná autentická společnost ztotožnily s přítelem, proměnily v přítele. Protože bůhví jakou má škálu hodnot, nádeník, který tam tenkrát nebyl, stejnou asi jako jiní nádeníci, kteří tam nebyli nikdy (ale co o nich vím? Skutečně pro ně svoboda, v nejstarším smyslu toho slova, ještě před ořtením, neznamená víc než tučný vepřík kamaráda Lojzy? I Lojza, taky spisovatel, bezpečně rozeznal, kdo je nepřítel a přítel: i Lojza se zastal Leony. Co vím o selském rozumu, možná bližším nejhlubší pravdě než věda věd a učení vůbec všech učení?), navíc, víc nežli Bloud onemocnělý nezdolnou nostalgií, jež se nezalekla ani tanků a ominózních zpráv, ničeho. Báł jsem se, aby mu nevočkovali svou ničivou simplifikací skutečnosti: že každý, kdo nesouhlasí do poslední zlomené tečky pod zbytečným

vykřičníkem, je zrádce nepřátel, vrah vrahů, nepřítel laskavých nepřátel. Ale další dopis dlouho nepřicházel.

Bloud mezitím dál zval, volal, trucoval, bloudil po parties českých i kanadských (zaměstnali ho na radnici, byl urbanista, a plánoval tedy výstavbu čínské čtvrti), lososí motýlek létal po parties starosty, radních, kandidátů městského úřadu, za rok a půl znal osobně všechny: liberály i pokrokové konzervativce, nové demokraty, kreditisty, jenom komunistům se vyhýbal, ale těch bylo maličko. A bez přestávky Hračana...Petřín....Stromovka...a chata! Chata! Tachatata!

Opět nadešlo léto, rok předtím byl Bloud s Evženou a synem (měli syna, klacka, právě odmaturoval a vzali ho v Torontě na architekturu) na Floridě, se Zemánkovými, jimž jsem ho představil. Úředník OSN už zdrhlý. Velice, říkal Bloud, se spřátelili. Předloni v Maritimes: taky četná seznámení, spousta nových přátel mezi Čechy, je to tam krááásnééé... Letos konečně do Evropy. Řecko, Itálie, Francie. Převezli s sebou na lodi vůz, drahocenný renault, který tři roky předtím na jiné lodi převezli opačným směrem z Prahy.

Opět uběhlo léto. Jsou vždycky krátká, čím dál kratší, jak se zkracuje život. Bylo září, nadešel říjen. Něco mi scházelo. Bůhvíco. Pak jsem si uvědomil: Bloudovo volání. Volání dalek, divočiny pod Hračanama... Poprvé v životě vytočil jsem Bloudovo číslo. The number you're calling is not in service. Please, dial again. Něco skoro jak smutek. Byl první týden v říjnu, indiánské léto v zemi Indiánů. Musí už přece být zpátky. Evžena měla místo na high school, učila francouzsky, školní rok dávno začal, už v září...

Volal jsem na radnici. Mr. Pavlas is no longer with us. Kde -? I've no idea. G'bye. Zavěsil jsem.

Co se stalo?

Vrátili se, řekla má žena. Vždyť jsem to říkala. Měli všechno skládací.

Co když se utopili? řekl jsem. Divný (proč divný? Evžena byla stará kamarádka) smutek mi prosákl myslí. Pamatuješ? Ta féra mezi Řeckem a Itálií? V srpnu se potopila, tisíc utonulých.

To by se vo tom vědělo, pravila žena. Kdepak. Všechno

skládací složili, balicí sbalili a přenosný přenesli. I auto, to jsi nezaznamenal? Sou v Praze. A už tam na nás dávaj raport, pod Hračanama.

Skutečně: přátelé usoudili, že tahle alternativa je pravdě nejpodobnější. Vyloučili ztroskotanou féru. A při tom zůstalo, za chvíli po Bloudovi jen legrační vzpomínka.

Nadešel listopad, půlka ho uběhla. Někdo zaklepal na dveře. Otevřel jsem. Jako při prvním setkání s Bloudem jsem poznal, co značí sloveso jihnouti, tak teď jsem uviděl, že člověk vsutku za tři měsíce může zestárnout o deset let. Za dveřmi stála Evžena, o deset let starší: šedivé vlasy, zelené oči v rembrandtovských rámech, skutečné půlměsíce černošedé kůže, síťovina vrásek, utahaná jako ztracený čoklíček.

Evženo! Co je? Co se stalo?

Čoveče, pravila východočesky, Karel se vrátil!

A rozbřečela se.

Plakala, napojili jsme ji whiskou, již jindy srkala jen symbolicky, nalízla se, vyprávěla. Že když už teda byli v té Evropě, nedalo jim, a rozjeli se z Řecka do Jugoslávie. Ať je to jak chce, přitahuje nás ten kus profízlovaného světa, alespoň nakouknout. A odtud do Rakouska, alespoň, rozhodl Bloud, spatřit zas kousek Rodné Země. Jako bych slyšel Bloudova slova, s velkými písmeny, a řekl možná: Rodný Lán. Zajeli těsně k hranicím, koukali na Rodný Lán (přes vyholený pruh Rodného Lánu, ozdobený ostnatým drátem, do úrodné prsti zasazené nášlapné miny, stádečko pohraničnicků doprovázeno ovčáckými psy, kteří jsou kříženci vlka a vlčáka, nejlepší skus na světě, tvrdší než buldočí). Rodný Lán chyt Blouda za srdce, Evženo, rozhod, Já Se Tam Vrátím. Nádherná scénka ze stránek stranického tisku, i zneužitý Halas, všechno, jak má být. A kluk taky, čoveče, pravila Evžena v slzách. Prej chce jít s kamarádima na pivo (skutečně: pivo, i s dlouhým í, východočeským nářečím), to mu v Torontě scházelo, a vůbec, doma je doma. Rozeštkala se.

Ale, Evženo, přerušil jsem pláč, vždyť jste tu byli už proti zákonu? Doložky dávno propadly –

A jak to, že ty seš tu? zeptala se současně žena, tázali jsme se dvouhlasně. Von vod tebe utek?

Evžena se začervenala. To si myslej ve škole, řekla. Já jim namluvila, že vzal na půl roku výhodnej džob ve Francii, ale voni mi nevěřej. Myslej si taky, že vode mě utek.

A neutek? moje žena.

A nezavřeli je, bez platnejch doložek? dvojhlasem já.

Fakt ne. Neutek, pravila Evžena. A my sme doložky měli, zrudla (protože tou dobou přirozeně doložky už nikdo neměl, a kdo je měl, nebyl možná nikdo). Do konce srpna. Neřekli sme vám to. A Karel se s klukem vrátili posledního srpna.

Tak ty seš tu s propadlou doložkou, nebo s prodlouženou? zeptala se nemilosrdně žena.

A zase slzy. No sem, vzlykla Evžena. S propadlou. Von Karel se pokusí, aby mi ji eště na rok vymoh, mám tady smlouvu na tenhle školní rok –

Tak protos nejela s nima? má nemilosrdná žena. Nekecej!

Napadlo mi to. Pohlédl jsem na starou kamarádku. Černé půlměsíce, vlasy ještě v létě krásně tmavohnědé, teď prožrané čarodějnickým stříbrem, pokleslé svaly na tvářích, vějířky vrásek. A napadlo mi to. Došly mi věci, navázaly se spoje. To agresivní přátelství, ty seznamovačky, ta touha po parties, českých, starostenských. To nývé lezení do řití všech. Ten zájem o politiku země, jež nikdy nepoznala diktaturu, tedy o nudnou politiku pro nás, staré kozáky. A dívka s tvář nad zelenou limonádou v Port Arthuru. Jak mi to táhlo hlavou, tenkrát...žádnou kosteleckou dívku by nenapadlo vdát se za..., i kdyby ho milovala...A v Rakousku, při pohledu na Rodný Lán, jí konečně došlo, že dvacet let žila s fízlem. Proto to náhlé zestárnutí. A proto je tady sama, dokonce (to trochu nehraje, trochu moc) bez syna, holka z kostelecké mozaiky, z časů, kdy fízl byl míň než veš –

Váhala s odpovědí, hleděl jsem na ni, čekal jsem.

Evžena řekla:

Von...mě sem poslal zpátky..., abych zachránila majetek.

Jo tak. Saka od Knížete. Neskladné, nesbalitelné, nepřenosné. Jo tak.

Ale prosím vás, nikomu to neříkejte, že sem tady. Já...já to už ale nemohla sama vydržet.

Neřekli jsme. Jenomže Toronto je vesnice jako každá Pra-

ha. Zatímco já mlčel jako hrob a žena (prý) taky, potkala jednou Evžena na torontském Václaváku Yonge Street žákyni z dejvické hospodářské školy. A tak to prasklo.

Problém byl tedy obecně známý a psychologicko-detektivní. Řešili jsme jej několikrát, s Evou a s Hankou a s mojí ženou, jevil se nejasně, alespoň v jednom bodě.

Že Karel byl fízl, zdálo se jisté. A ženy tvrdily, že jim to bylo odjakživa jasné. Ty skládací věci. Navazování srdečných přátelství a tak dále. Jo, ale narušoval jsem ženám logiku, ale když byl fízl, pak jeli do Evropy už rozhodnutí vrátit se. Tomu nasvědčuje, že si dali lodí přepravit auto, což je přece finanční nesmysl, v Evropě se dá auto lacino najmout, jistě laciněji nežli dvě přepravy tam a zpátky. S druhou tedy nepočítali. Až potud to klapě. A divný (proč divný?) smutek se znova rozhostil (to slovo! I je jsem pochopil, byl všude, jako vlezlá parta hostů) v mé duši. Jenže proč skládací, sbalitelné, přenosné nechali v Torontu? Že pustili byt, to klapě. Že najmuli skladiště, to neklapě. A proč, proboha, fízl vracející se na mateřskou loď, na fízlovskou základnu, pošle, proboha, manželku zpátky, de facto do ilegality? Pro přenosné, sbalitelné – proč?

Moc se debatovalo. Vykrytalizovaly tři možnosti:

1) Nebyl to fízl, ale Bloud. V Rakousku dostal málem smrtelný atak Bloudovství, ne však natolik, aby rezignoval na kolapsibilní Majetek. Rodný Lán zjevil se mu méně Rodný bez toho Majetku. Jenomže, namítla Eva, proč, jak by se dalo čekat od motýlkonosiče, elegána, a tedy gentlemana, neposlal tedy domů ženu s klukem a na záchrannou výpravu do ilegality nevyjel sám? Vzpomeňte si na ty přesně naplánované trepy! pravila žena. Nojo. Biedermeierovský vkluz do domácí obuvi. Žádnej gentleman, pravila Hanka. Soudruh haustyran. To teda bylo psychologicky jasné.

Pořád neklapalo: jestli se nemínili vrátit do Prahy, proč pouštěli byt?

Držgrešle, (Eva). Tři měsíce skladné za skládací je míň než tři měsíce renty.

Jestliže držgrešle, proč přeprava auta. Dvojí, jestli se mínili vrátit do Kanady?

Asi si vypočítal, vypočítavec, že přepravné vyjde o dvacet baků míň než rentekár.

Summa summarum tedy, a natáhla-li se poněkud imaginace, hypotéza Bloud Nebyl Fízl klapala. Ovšem, ženy jí nevěřily, proto jsem přednesl druhou hypotézu:

2) Nebyl to Bloud, ale Fízl. Všechno, co v první hypotéze, dá se pak vysvětlit za předpokladu, že Evžena nevěděla, že její muž je Fízl. Všechno, co neklapě, je pak kamufláž v zájmu utajení. On jel do Evropy už s úmyslem vrátit se na základnu. Evžena v domnění, že pojedou Pohledem Pohladit Rodný Lán. Ale někde se setkali s nějakým jeho kontaktem, z nějakých náznaků si věc domyslíla, možná že jí to nakonec řekl na hranicích sám. A to byl šok, tak šokovatý, že nemohla prostě s ním. Žádný uskladněný majetek možná neexistuje. On všechno tajně odeslal, a skladiště si vymyslela Evžena, aby nějak vysvětlila svůj sólový návrat a nemusela přiznat, že Bloud je Fízl.

Nějak moc myšlení na takovou slepičku, pravila Eva. Mimoto: nepustila by s ním kluka.

Rozvedl jsem názor, že kluk má fízlovskou náturu po otci. A než domů s fízlem, radši do exilu bez syna.

Nepříliš přesvědčivé.

Pak tu byla třetí, pro mne nepřijatelná:

3) Jsou fízli oba. On jel podat hlášení a převzít nové instrukce, ona tu měla šířit verzi, že vzal na pár měsíců ten výhodný džob ve Francii a kluka dal, kvůli francouzštině, na Sorbonnu, což obojí je tady dost běžné.

Nesouhlasilo moc věcí.

Když měla hlásat, proč nehlásala?

Proč pouštěli byt?

A proč to Evženu tak vzalo?

Divný smutek se ve mně rozlézal, k neutíšení. Asi je to na ni moc, na tu slepici, pravila Eva. Ruply jí nervíky. Třeba jí povýšili na nějakou fízlovskou poručici, dali jí samostatnej úkol, a vona na to nestačí.

Evidentně nesmysl, přestože Eva je chytrá. Možná sice, ale nepravděpodobná možnost. Nejpravděpodobnější pořád číslo jedna. Ženy jí přesto nevěřily.

A Evžena – nevědomky, nebo jako součást kouřové clony? Nevím. To je to nejhorší na fízlovnském systému, a smutek toho podzimu trval a trval. Nikdo tam neví, kdo je kdo. Nelze tam věřit starým kamarádům, milenkám, snad ani manželům, a protože absurdita fízlování všech roste geometrickou řadou, snad ani rodičům a dětem. Ale někdy si myslím: Co vlastně skutečně chtějí vědět? A jsme-li opravdu všichni profízlování, neruší se to všechno navzájem? ... nebo: není to všechno jen legenda? Částečně, částečně ne. Jak už to bývá v legendách. Prý, říkají, je to na principu velkých čísel (a také na luxusu nevyčerpatelných státních prostředků). Kdesi, snad v kachlíkárně, musí mít obrovské archivy, Himálaje fízlovských raportů (snad je fotí na mikrofilm, pak ale, řekl bych, spotřebují denně celou denní produkci Kodakovy rochester-ské továrny, nejmíň). Mají i čtecí stroj, zkonstruovaný, prý, v Japonsku. Průsvitný běžící pás, na něj pošťačka, fízli-desátník, klade dopisy v zalepených obálkách, tak jak je z poštovní dopravy vytrídí podle seznamů. Už dávno tedy ne hrnc horké vody, pára a arabiguma. Japonský čtecí stroj (legenda? Nový úspěch pokrokové techniky?). Pás neběží plynule, cuká sebou v čtvrtvteřinových intervalech. Pod ním zdroj silného světla a nad ním zesynchronizovaná automatická fotokamera. V objektivu zkybernetizovaný transfokátor (science fiction? legenda? skutečnost?). Dopis v zalepené obálce dospěje cukavým pohybem pod kameru. Zespoda prosvícen silným zdrojem světla. Kybernet odečte počet přeložení listu, informaci předá do transfokátoru, kamera po zlomcích vteřiny vyrobí příslušný počet snímků, transfokátor ji přitom o zlomek milimetru přeostřuje. Vznikne tak skládačka, fízlovská jig-saw puzzle, a ta se v mikrofilmu uloží do šanonu. Čeká tam na strýčka Příhodu. Prý, praví legenda, jen asi jedno procento se ho kdy dočká. Ani ne Hemingwayův ledovec, spíš Faulknerova špendlíková hlavička. Špendlíček sedí však na vrcholu Himálají, a použije se k píchnutí. Když jsem býval redaktorem v angloamerickém oddělení nakladatelství Odeon – a byl jsem mladý, dosud jsem si myslel, – tak na mě zapůsobila hypnóza války a marxismu – že člověk svou existenci ospravedlňuje užitečností své práce, že staré hod-

noty nestačí – četl jsem korektury viktoriánských románů, tady a tam jsem opravil tiskovou chybu, tu a tam čárku (těmi jsem si byl však málokdy jist), občas jsem opakované „který“ nahradil „jenž“ a vice versa. Po osmi stech stránkách a čtyřech pracovních dnech nad Davidem Copperfieldem míval jsem pocit příbuzný kocovině: snad dvacet „který“ za „jenž“, tři tucty čárek, dvě stovky tiskových chyb (a kolik jich asi uteklo!). Co by se stalo s Davidem Copperfieldem bez těch mých dvaceti „který“ za „jenž“ anebo vice versa? Co by se stalo, jestli vůbec něco? Byl by se umenšil? Říkal by miň o životě časném i věčném? Tu kocovinu jsem míval, vtíravou, hlodavou: zbytečnost, dost dobře (ne zas moc) placená zbytečnost. Co teprv výrobci špendlíčků pro vrcholky Himálají? Ale prý se to vyplatí. Jediné užité procento váží víc než horská pásma odpadu. Vědecký systém, jako štěpení atomů. A skutečně, mohu to dosvědčit. Nejdřív však – o hypnóze školení. Je to nebezpečná věc, jste-li mladý, neublížený, máte-li pořád ještě dojem, že nejdůležitější je VE SPOLKU S JINÝMI změnit svět a zrušit jeho špatnosti (když zatím možné je pouze každý sám a jenom v okruhu svého okolí, nanejvýš, máte-li štěstí, v okruhu svého čtenářstva, a nikoli změnit, nanejvýš opravit, jenže: dobří budou ještě lepší, špatní krásnou literaturu nečtou). Nebezpečná věc. Byl jsem mladý, Bennem nahlodaný (když on, syn boháče, proč ne já, syn dělníka v bílém límečku?), a na tom školení v překrásném hotýlku magický hypnotizér s dělnickými rukama a s rozšafnou výmluvností. Co na něm bylo fantastické (a hypnotizující), že v době prefabrikace a frází mluvil vlastním jazykem. Měl prostě dar překládat fráze do češtiny, do východočeského nářečí, v podstatě spisovatelský dar podstaty spisování. Já mladý, Bennem prefabrikovaný, se špatným svědomím dětí buržoazie, v nichž velební páni příliš probudili sociální cit, naslouchal jsem výmluvnému exdělníkovi, exdělník pravil: Nejde o pomluvy. Jde o soudružskou, kolektivní pomoc. Chceme-li pomoci, a my chceme, každému, my nediskriminujeme, musíme vědět a znát. Člověk, aniž to ví, má několik tváří, jinou pro každého. Potřebujem je všechny znát, z nich simultánní projekcí na jediné plátno získáme onu sku-

tečnou, vnitřní tvář každého soudruha. Poznáme, co ho trápí, v čem si není jist, a pomůžeme. Mocně jsem zatoužil po pomoci, všechno mě trápilo, třebaže prefabrikován prostáčkem Bennem, jist jsem si nebyl ničím. Rozdám vám formuláře, pravil exdělník, jeden pro každého soudruha z vaší školy. A vy je vyplňte, anonymně, aby vás nebrzdil (přirozeně zbytečný) strach, že se to ten který soudruh dozví, abyste mohli bez zábran napsat čistou a úplnou pravdu, tak jak ji vidíte. Jenom tak můžete pomoci. Rozdal formuláře, a já prefabrikovaný, zhyponotizovaný, chtěje pomoci a touže pomoci, poctivě sázel příšerné pravdy, rubriku po rubrice. Škola, na níž jsem učil, asi typická, byl spolek zavile nepoučitelných nemarxistů. Přirozeně, většinou byli ve Straně, snad jenom já a učitel zpěvu jsme byli nestraníci, kantoři musí být vždycky, jsou avantgarda a závisí na tom živobytí. Překvapovala mě u nich podivuhodná imunita vůči vědě, zejména vědě věd. Vše pro ně byla blbost: nadhodnota, bída proletariátu, socialismus, úplně všecko. Nechápal jsem to. Dnes chápu, že jenom tahle iracionální imunita nás zachránila, že v rámci humanismu (nového) en gross docela nevyhynul ten (starý) en detail. Snad. Jenže tehdy jsem chytal svatým plamenem idealismu, ještě jsem nehořel, jenom chytal: Málek Jan, odborný učitel. A sázel jsem do rubriky po rubrice. Soudruh, jenž vůbec nechápe, o co jde. Prostě jsem sázel. Dosud věří v Boha, ne: v boha. Vypráví politické vtipy. Zločinná hypnóza. V tom pomatení myslí – snad nám dávali taky něco do kafe – proměnil jsem se ve zcela zruďného Morozova, ve fantasmagorické monstrum. Kdyby mi v té chvíli, zhyponotizovanému rozšafným antifašistou s dělnickými rukama a darem jazyka, byli dali přihlášku do Strany, byl bych podepsal. Naštěstí rozšafa udělal chybu. Dotazníky nám rozdál před polední pauzou, k vyplnění přes odpočinek, a jak jsem na lavičce před hotelem sázel do rubrik inkriminující pravdy, všechny absolutně pravdivé a všechny – aniž jsem si to uvědomoval – na zavření, na vyhazov, náhle, jak v mysli pomalu odezníval rozšafův hlas, hypnóza začala slábnout, jako se vytrácí alkohol (možná nám dali něco do kafe), sázel jsem pomaleji, pomaleji, netvor zalkoholizované (zdrogizované,

masově vsugerované) jistoty se zvolna kuklil, kuklil, z kukly vystrčila hlavičku krásná princezna nejistoty a na slunci kýchla, pocítil jsem spisovatelskou nutnost na chvíli přestat, něco si přečíst, kolem mě právě soudruh čtec s čerstvými Rudými právy, jedno mi dal, otevřel jsem a – ta chvíle z těch chvil, co jsou snad jediné, co zbývá z náboženství, stává se mi to pořád a pořád, v okamžiku základních krizí nebo už úplně černého zoufalství vždycky nějaká jakoby náhoda: zavolá někdo, otevřu knihu, zrak padne na větu, ta zažene krizi, dostanu dopis, něco se stane: absurdní Bůh prostě zasáhne absurdním způsobem, credo quia ridiculum – v Rudém právu titulek: ROZSUDEK NAD PROTISTÁTNÍ SKUPI-NOU. Ti skauti. A sázeli jim to, jako já svým kolegům (Málek Jan byl učitel zpěvu, zpěv asi to jediné, co na té strašné škole mělo úroveň, zeměpisář učil, že v Kanadě se mluví kanadsky; ale Málkův dětský sbor alespoň ladil, dětskými hlásky sfér): Jarmila Ebenová, nar. 1932 (ta moje chvíle pokusení nebezpečnějšího než svatého Aloise pod macatými nadry necudného zjevení: bylo to v roce 1950), 15 let; Jiří Kořínek, nar. 1933, 20 let; Dagmar Želivská, nar. 1932, 10 let. To jsem ještě nevěděl o hrobečkách, krvavé varieté Slánského procesu mělo teprve přijít. Mlhou ideofizologie počaly však prosakovat v mladistvém lhostejnosti sotva zaznamenané události z Kostelce, zavřeli Rudu Macha, dostal osmnáct let jako důstojník... dobrácká Bendova tvář na Jerichu: První, sotva tam vlezou, čeče, lup do zubů! – ta věda, a snaha pomoci, jako bych najednou vyskočil z bahenní lázně a stál nahý, celý zasviněný bahnem, uprostřed oblečených. Doopravdy jsem se otrásl, sebral jsem formuláře s nedosázenou pomocí soudruhům (pomocí jistě, a soudruhům, ale kterým, kterým asi?) a odešel jsem do místnosti tak důležité ve všech diktaturách, to jest na hajzl, kam se hází dopisy milenců, protože by je přivedly do báně, cizí valuty, zápisníky s adresami, protože by vás v poslední chvíli mohli poslat z hranic domů, kdyby je u vás našli, ačkoli zájezd je řádně zaplacen a vy řádně prokádrování (jaké pokladnice informací pro fízlvědce jsou asi hajzly v pohraničních hospodách, možná že mají už těžební stroj na rozmočené zápisníky); zamkl jsem

se tam, ohradil se poslední intimitou zbylou v diktaturách (ne docela: Má přítelkyně Kathryn objevila jednu v klozetové míse ve svém pokoji v hotelu Kijev v Moskvě odposlouchávací mikrofon. Ta konkrétní hudba KGB, jediná modernistická muzika SSSR) a vytáhl jsem sirky, spálil svá fízlovská hlášení na pomoc soudruhům, protože mladý život celý v diktaturách naplnil mě hlodavou nejistotou, nebyl jsem si ani jist, jestli Učení, Věda věd nezná metody, jak cářečky močí rozmočeného papíru smíšeného s fekáliemi vydestilovat, slepit, uhladit a přechíst, takže přes snahu trahajícího a pomočujícího zpátečníka soudruhům bude pomůženo, proto jsem je spálil, snadno se rozpadající papírový popel rozkvrdlal ještě v záchodové míse stočeným Rudým právem, sundal jsem kalhoty a vysral jsem se na to, suchou část Rudého práva použil k vytření (klozetpapír samozřejmě nebyl, což není použití archaického vtipu, jenom holá skutečnost) a všechno to splách (hajzl našťestí nebyl zacpaný, jak býval). Tak prošed očistným rituálem, sebral jsem ze stolu v prázdné učebně čisté formuláře a do nich pak vepsal osobní pozorování o kolegáčcích, z nichž svítila uniformní tvář Vzorného Soudruha s Poměrem Kladným, lež jako věž, soudruzi si s tím mohli leda vytříť nemravné slovo. Jak ale pravil velebný pán Meloun, když se chystal zfalšovat zápis o sňatku árijského hochy s židovskou nevěstou v matrice: Podvod za určitých okolností může se stát skutkem křesťanského milosrdenství. Podvedl jsem soudruhy, já špatný soudruh. Byl jsem si jist, že kolegáčci právě tak popsali jeden druhého: s Poměrem Kladným, což ovšem jsem byl možná vedle. Ne každému se do ruky včas dostalo Rudé právo. Kdoví. Kdo ví.

Chtěl jsem však vlastně vydat svědectví o rentabilitě špendlíkové hlavičky. To až o mnoho později, mojí ženě, zatížené bráchou v base (deset let, převedení dvou skautů ilegálně přes hranice, sám jako dobrý skaut zpátky domů, neboť otec v base: dva roky za zpěčování se orgánům lidové moci provádějícím znárodnění knihkupectví, neboť matka bez zaměstnání pro zpěčování se manžela orgánům lidové moci) a otcem uteklým do USA, nepovolovali zahraniční zájezdy, což

ji pro soubor, kde byla zaměstnaná jako zpěvačka, činilo nerentabilní. Někdo mi poradil zajít na Vnitro a případ tzv. vyložit. Pořád jsem se ještě nezbavil úplně víry ve vědeckost orgánů (státní lidové) moci, nebo ne: předpokládal jsem, že respektují dvojitost tváře, soukromost a veřejnost, a že vyložím-li svou ženu v termínech Učení, zákon (nepsaný, možná psaný) společnosti zvané lidově demokratická, budou muset respektovat a Vyloženou uznat za Spolehlivou. Vykládal jsem tedy soudruhovi se služebně bezvýraznou tvář, v níž ale ani zjevný profesionalismus (odtud ta bezvýraznost) nedokázal vykouzlit příznaky inteligence (napadlo mi však, není-li i to profesionální mimikry), vykládal jsem mu svou ženu dle návodu Učení jako produkt Velké Světové Krize, kdy zkrachovaný knihkupec byl Nezaměstnaný, žena pro Podvýživu dána do Domova pro Chudé Děti (zamlčel jsem pouze: Masarykova), početnou rodinu živila Domácím Šitím Zástěr, padesát haléřů za kus, matka – a tu mě přerušil: Tu známe! Je to stará reakcionářka! I jal jsem se, dle návodu Učení, vykládat matku: dcera Ostravského Horníka a Služebné, za Velké Hospodářské Krize žena Nezaměstnaného, za Nacistické Okupace žena Politického Vězně, po Vítězství Lidu žena muže v Nápravném Zařízení, bez Vzdělání, nemohla Pochopit, Život Příliš Těžký, de facto Dělnická Máma, jak možno chtít, aby Pochopila, když v jejím Individuálním Případě souhra Náhodných okolností, Krutých Zkušeností ženy Nezaměstnaného, dcery Ostravského Horníka, za Nacismu Politického Vězně, dvě Děti za Krize zemřely na Podvýživu – vtom vstoupil jiný soudruh, přinesl šanon, můj konfesor se vnořil v šanon, listoval, já dál dle Učení vykládal matku, Buržoazní Společnost jí Neumožnila Vzdělání, je Třeba jí Pomoci, je Potencionálním Spojencem, de facto Proletářská Že- tu mě soudruh zarazil, pravil: A jak to, že tady stojí černý na bílém, že třetího května devatenáct set padesát osm řekla v prodejně Pramene ve Vítkově ulici, že soudruh prezident je vůl? a zadíval se na mě takzvaně vítězně. Učení se zhroutilo, výklad matky jsem nedokončil, žena nejela nikam. Špendlíček na Himálajích se rentoval.

Evžena tedy – nevědomky, nebo možná jako součást kou-

řové clony – chodila si k nám pro útěchu, přinášela smutek (proč smutek? Ale co je na tom veselé?), kruhy pod očima se zvětšovaly, citovala z Bloudových dopisů (ten smutek, ten smutek), dosud nemá místo, chodí po ouřadech, kluka se snaží dostat na architekturu, pro ni se pokouší vyběhat prodloužení doložky, slzela, kluk chodí na pivo s kamarádima, ale píše si o tričko tzv. T-shirt s nápisem University of Toronto, o desky s momentální hvězdou rocku, dokonce taky o jakousi holicí vodičku a knihu o amerických astronautech, slzela, nechtělo se jí domů (najala si bachelor suite ve vedlejším věžáku), nalízla se, Evžena, bylo mi jí líto.

Taky jsem dostal dopis z Kostelce. Nepsal mi Starý Kamarád, ale detektiv Babočka, rovněž kráčivec z korza, podivuhodný jev, patrně génius, jací na malých městech někdy jsou, ztracení, nebo snad zachránění, přemýšlivce, filozof, jestli blázen po vzoru blouznivců našich hor, nebo Einstein bez židovské odvahy vyrazit z malých měst do velkých měst nebezpečného světa, to nevím, elektrikář. V šestnácti ovládl kriminologii (přezdívka Detektiv Babočka pochází od Přemy), v osmnácti Russelovu symbolickou logiku, dělník v elektrotovárně, z dopisu vypadla fotografie, na fotce Babočka, dvě baculinky (žena a dcera) a jakýsi stařec, všichni zvednuté číše. Na rubu: Přemek u nás, před odjezdem zpátky do Austrálie. Ten stařec? Vskutku. Úzká mongolská tvář, bezzubý úsměv, strnisko šedivých vlasů, ale ty smutné oči, smutek se rozhostil v Torontu. A zpátky do Austrálie. Dva roky, psal mi Babočka, pracoval ve slévárně, a začal se ožírát. Utápěl v sobě něco, psal, smutek a žal. Není to zvláštní, psal Babočka. Principiální komunista, a odejel, psal. Něco ho ale žralo, co, Bůh sám ví, a dopisem umně protkaná satira na život v zemi přepracovaných fízlů, nestihatelná, protože uznání výhod výslovně zřejmé (úlitba za tu satiru? Ale pravda), že summa summarum otázka balancí, hlavou ty smutné signály: často až po pás... jen mlačí, na Guineu, tam dostanu lepčí... torontským smutkem blikla noc u vysílačky, volání smíšených pocitů do hluchého éteru, jednoruký legionář, moderní luddita, rozbíjí stroj, hází jej po částech do líbezné řeky Ledhuje, do řeky prostého, krásného (krásného? pros-

tého?) mládí... skok z okna... skok z loď, ten panic, kulometčík, ten krásný partyzán věku prostoty, poslední principiální –

Co to znamená, ta Babočkova detektivka?

Uplynul čas, den před Štědrým dnem přišla Evžena. Z černých půlměsíců zelený pláč. Tak sem ji dostala. Co? No doložku. Jen ale do konce roku. Tak jedu – lidi! Jakoby výkřik, výzva k lidem světa (a smutek. A sentimentální Bloud, já. Já?). Vytryskly slzičky, skápły na kožíšek. Lidi – nemáte mi to za zlý – že se tam vracím? Varianty se zhroutily – co když mluvila pravdu? Což když tahle nejnepravděpodobnější varianta platí? Lítost mě popadla, jak život, proces naší ruiny, rozbíjí mozaiku mládí, že možná je už takováhle nejistota. No jasně, Evženo! Máš tam muže a syna! Nikdo ti nemůže nic vyčítat. Bylo by nelidský zůstat tady, když – Napájeli jsme ji, utěšovali, mluvila kňouravým hlasem, jak mluví stařeny. Holka, to k mojí ženě, já vím, že Karel udělal blbost, ale já přece nemůžu – No jasně, Evženo, nemůžeš –

Vyvedli jsme ji před dům. Tam patetické rozloučení. Tisknutí rukou, polibky. Pak řekla: A – lidi -- kdyby se Karel vrátil – von psal, že torontská radnice chce, aby dodělal ten projekt – kdyby ho pustili, může tu u vás přespat tu první noc, než sežene byt?

Proboha, proč to říká? Strašlivý smutek se prohloubil. Co je to? To tomu sama věří? Anebo návod k budoucímu vysvětlení nemožného návratu? A jestli návod: is she in on it, či opakuje prostě naivně (dívka z kostelecké mozaiky) tu léčku hozenou v dopise sepsaném na vršku Himálajů?

Nechtěl jsem věřit, co se k víře nabízelo, mozek si vždycy vyrobí vhodné řešení, když chce. Ne léčka, patrně jenom zbožné přání. Svítivý obrys Hračana, tachatata, Vltava pohasla a jiný svit se vynořil ve vzpomínkách Blouda: kříž Bloor a Yonge, Casa Loma (stomp), lodičky s bílými plachtami, kouřící Buffalo, jak se pomalu noří z jezera Ontarijského, zem indiánských kmenů... Chingashgook... Já se tam vrátím. Ne. Evžena říkala pravdu. Je to jen Bloud, jen věčný Bloud východozápadních nostalgii, chycený v Eliášově kleci –

Buď jak buď, když někdo zaklepal tři týdny poté, pustil

jsem dávno z hlavy možnost návratu, jemuž jsem nikdy nevěřil. Otevřela žena, a zarámován dveřmi – Opravdu! BLOUD! Bloud – snad je to přírodní zákon – v gestapáckém kožeňáku, patrně od Saks Fifth Avenue, přichází nás líznout, v kloboučku těchže asociací, hlavičku s blond vlásky (když ho sundal) ke straně, očička sklopená dolů, kde pod ním moje žena s otevřenými ústy: Tak jsem zas tady! hlasem, jenž nyje (podruhé mi plně došel význam nýti), kožeňák rozpráhl ruce, objal mou ženu, a na líčko (uhnula hlavou) vtiskl jidášský polibek (jak direkt do nosu došel mi význam jidášský).

Má žena, prošla tvrdším školením života než já, pravila: Tak ty mi nic neříkej, Pavlasi! Co? Co? Co? pravil Pavlas, z Blouda Fízl, usedl ke stolu, sentimentální oči nervózně těkaly, a: Jak vám jde nakladatelství? Kolik je čtenářů? A co náklady? A co zisk? vyveden z fízlounské míry mechanicky je sázel, fízlounské otázky, neprokládal je těsněním, snad fízl amatér – a mozek, když chce, pořád hledá možnosti, aby ta mozaika mládí nepukla docela – snad skok do Rodných Lánů skončil v síti fízlů, snad teprve výměnou za syna na architektuře (před Štědrým večerem nám řekla Evžena, že kluka přece jen vzali, dalo to fušku. Fušku? A jakou?), ne předtím, ne odjakživa, teprve tohle je první fízlexpedice, ale proč do Toronta? Zase to nehrálo, nehrálo. A že tě pustili? (já). Teď už zase pouštějí. Už je zas všechno v pořádku, celkem. Kdo má na Západě nabídku místa, toho zas pouštějí, už. Vykládal pohádky, krev ho zradila, zrudl, a dál mechanické otázky: Kde všude čtenáři? Kdo vám to rediguje? Jak to že nemáte dům? Musíte přece mít peníze! A kde máš místo, Pavlasi? (moje žena). No – na radnici. Takže je všechno v pořádku, říkáš, Pavlasi? No – všechno ne. Ale – skoro všechno. Zavíraj? Ani ne. Jenom – (Všechno je v pořádku. Někdy prostá lež, někdy sobecká věta. Nikdy nezapomenu. Zazvonil telefon. Jste to vy? Holčičí hlásek se sladkým akcentem Prahy a šedesátých let, hlas mládenců a panen z hydeparku pod sochou upáleného světce, v tom jarním slunci, hlas české holky. Pozdravuje vás Jirka Štajdl. A kdo – ste vy? Bez rozpaků to vysvětlila. Švýcarská občanka, maminka Češka, tatínek švicdojč, diplomat v Praze, studuje v Praze a chodí

s Jirkou Štajdlem – okamžitě jiná vzpomínka, v hotelu Chelsea, Miloš jako obvykle napolo spí, a jakýsi Čech z Texasu cynickým /takzvaně/ způsobem Američanů vykládá, jak včera v Mnichově mluvil se Štajdlem, jak Karel Gott, páni, šílenec, interview za interview, v jednom, že do Československa se nikdy nevrátí, hned nato v jiném odvolá, ve třetím zas, že se nevrátí, páni, chtějí se texaský Čech, tu srandu bych vám přál zažít – doma v Torontu pak dopis od Štajdla /odpočívaj v pokoji/, jestli bych nevěděl o místě na univerzitě pro českého textaře, básníka, a přiložena knížka o Karlu Gottovi, jež vyšla v Praze v době zcela znejistělých fízlů, vydali byste? Snad by to zajímalo – Pak rychlé ticho po všech přeshinách, a nové texty v Melodiích příštího roku – no, teda, chodí teď s Jirkou Štajdlem a Jirka mě dává pozdravovat. A – a jak je? ptám se. Co dělá, Jirka? A Karel? Už je zas všechno v pořádku, povídá holka, vidím ji jak lilii, jahůdka ve stínu černé světcovy sochy /pak mi sám od sebe, neznalý kontextu, napsal synovec: Ten Štaidl má kliku, strejče. Nejdřív Helenka Mašková, teď zas má takovýho zajíce z vyslanectví, autentická Ráchel Velš/. Už je zas všechno v pořádku, povídá Ráchelka Welshová z Prahy. Karel má už zas peníze, Jirkovi už ani tak moc zase necenzurují texty, už zase zpívá v rozhlase, i v televizi – A co Marta? skočil jsem Ráchelce do řeči. Marta? No Kubiška? Jo ta. No ta si nevrzne, povídá Ráchelka. Všechno je zase v pořádku, ty stará kurvo světe s krátkou pamětí, ty Lhostejnosti, naše Matko, naše Spáso, naše Zkázo /tahleta klíčová věta: Legenda Emöke/) Fízl Bloud Pavlas seděl a rudnul, sázel a sázel otázky, vy-zvěděl, nejérreli, velké Há. Promiň, sme pozvaný na party. Musíme jít, pravila žena. Byly dvě odpoledne. Kam? vylítlo ještě z fízlových úst. Vlastně na svatbu, pravila žena. A kdo se žení? Jedna ženská.

Odešel, usedli jsme k telefonu. Varovat přátele, jednoho po druhém podle exulantského zápisníku, té cenné knihy.

Den nato byl Fízl Bloud Pavlas na koncertě Torontské symfonie (Ančerl varován). Po koncertě přišel lézt do prdele do šatny. Místře! Bylo to *Krásné!* nyjícím hlasem. *Božské* (skutečně užíval k nýti taková adjektiva). Ta *Třetí Věta!* Ty

Valdhorny! Musíte omluvit Evženu, nepřišla, má chřipku. Musela zůstat v posteli. Vstoupila paní Hana: Pane Pavlas! Já myslela, že jste v Praze? Fízlbloud zrudl, zakoktal: K-kdo vám to řek? Kdo vám to řek? V Torontě se to povídá. Zalapal po vzduchu (došel mi význam idiomatu), vyskočil z prdele, zdejchl se.

Druhý den u Járinky, ta před ním zabouchla dveře. Třetí den volá Eva: Byl na radnici. Olina ale varovala Williamse, a Williams ho uvítal s kanadskou otevřeností: But Mr. Pavlas, I hear you work for the Czech Secret Police. So you'll understand, I'm sure, I can't give you your old job back! Zdejchl se. Podobně pochodil všude, s výjimkou Guderny. Ten nebyl doma, když fungovala varovací služba, a pak jsme na něho zapomněli. Nevěděl ani, že Pavlas byl v Praze, malíři mají svůj svět, ač nerad, přestál fízlbounský výslech. Jak vám to jde, Mistře? Prodáváte hodně? A komu? I lezení do řiti, Ty *Barvy!* Ta *Struktura!* Ta *Imagine!* Ten večer Jiřinka, asi v předtuše, volala Gudernu. Když se to dozvěděl, zazněly ve sluchátku příznaky srdeční mrtvice. Takže teď asi vědí, kdo v Torontě vlastní Gudernovy obrazy. Jak z toho však vyrobí špendlíkovou hlavičku, nemohu říct. Nevím.

Zase jsme drželi konferenci, neboť to vůbec nehrálo. Jsou vskutku tak naivní? Přece si vypočtou, i když třeba umějí jen do deseti, pravila Eva, že bude každé vědět, kolik uhodilo. Každému bude podezřelej, a každému podezřelej fízl je ke škodě, ne k užítku (Umí jen do deseti? Možná, že jako vše, je to směs blbosti s intelektem, dle zákona velkých čísel všech společenských jevů nějak to nakonec klope. Úniky ze schůzí ÚV uniknou, matčin nesmrtelný výrok o panu prezidentovi neunikne, a koneckonců summa summarum tak moc se nestane tak jako tak). Lámali jsme si hlavu. Ze všeho existují výjimky. Možná že v bordelu vlasti opravdu se někdy podaří zázrak, a pustí pohnavného navrátilce znovu do nepřátelské ciziny. Možná že quia absurdum.

Vytvořil jsem, ve svém smutku, novou hypotézu: Všechno zvorala Evžena, ale Pavlas to napravil. Tedy napravil v Praze. Evžena měla v Torontu šířit tezi o přechodném džobu ve Francii a Pavlas přesvědčil své šéfy, že ji Evžena taky šíří.

Proto ho pustili. Netuší, že Evženě praskly nervy. Evžena, smutek skončeného mládí –

No dobře, pravila Eva. Ale co potom Evžena? Proč se vrátila do Prahy? Jak *tohle* Bloud vysvětlí v kachlíkárně?

Neklapalo to.

Byla to záhada.

A hořký, těžký smutek nad mozaikou puklou a zborcenou –

Bloud Fízl Pavlas pak zmizel z okruhu české komunity. Někdo dal hlášku, že dostal džob na Yorkské univerzitě. Ale byla falešná. Bloud zmizel.

No asi působí jinde, pravila Eva. Přesunul se. Motýlek svítí na parties v Calgary nebo v Edmontonu. Ve Vancouveru. Tam všude sou Češi, a nikde ho neznaj.

Napsat tam? Hledat ho? Dostal jsem nápad. Strádám si vdané české dívky, dobré emisary. Napsal jsem jedné do Švédska Pavlasovo pražské číslo, které mi v záchvatu loučení dala Evžena. Švédská emisarka odjela na Velikonoce.

A ve schránce jsem našel dopis z Austrálie. Co mi to píše absurdní Bůh. Ještě než jsem jej otevřel, věděl jsem, že je od něho. Uvnitř písmenka rozbitá kladivem. Starý Kamaráde.

Starý Kamaráde,

už Tě teda zdravím zase z Austrálie. Z domova mě vhostily, prej ať si vyberu, buď Britský podanství anebo československý občanství. Někdo na mě udal že sem ve fabrice kritizoval a na policii mi řekli že sem nežádoucí osoba leda že bych se vzdal Britskýho podanství jenže jsem na to nesesed. To by mě hnedka mohli strčit do chládku že kritizuji. Usadil jsem se v Darwině, práce je dobrá a lehká v hospitálu u desinfektoru. Pyvo tu není jak plzeňský ale ujde. Ale sem tady těm idygotum čajáckejm podezřelej že jsem byl tak dlouho doma, nediv se, na pitomost nemaj patent jen komunisti. Jak víš Labour vyhrála což sem docela rád protože začali dávat nějaký to sociální zabezpečení to co u nás bylo už před 50 léty, zde se to teprve zavádí. Jenom by eště měli zastavit tu inflaci. Představ si, že za tu dobu co sem nebyl v Austrálii pyvo šlo z 30 na 40 a za cimru jako vy jste měli pro služ-

ku platím 15 \$ za týden a maso pomalu budu jíst jako v Evropě jen tak na chuť. Ale klíma je tu pěkný, z práce jedu na kole rovnou na pláž a večír do taverny je tu dost čížků. Taky budu mít asi v srpnu a v září dovolenou 6 týdnů tak se mrknu nejspíš do Indonesie nebo na Haway. Napiš někdy co je s Tebou a s pani.

Tvůj starý kamarád

Vzápětí dopis od švédské emisarky:

Vážený pane doktore,
jak jste si přál, vytočila jsem číslo, jak jste poradil, z veřejné budky, mluvila jsem přes kapesník (jak jste také poradil) a to: Mohu mluvit s panem architektem Pavlasem? Tady Procházková. Pane architektke, já jsem slyšela, že jste se vrátil z Toronta, a já tam mám chlapce a von už mi dýl jak půl roku nepsal, tak mám starost – načez pan architekt mi skočil do řeči (vůbec nenyl, jak jste mi psal, že nyje): Já jsem byl v Torontu jako odborník-urbanista a s žádnými Čechy jsem se nestýkal. A zavěsil. Z toho, jak byl nevlídně strohý, jsem usoudila, že mu odposlouchávají telefon, a trochu mi zatrnulo, jestli – co myslíte, pane doktore. Myslíte, že ten kapesník stačí? Mají prý už analyzátory hlasu, já jsem sice mluvila nepřírozeně vysokým hlasem, ale právě na takový triky prý mají ten analyzátor. Utěšte, prosím, Vaši věrnou postrašenou vyslankyni do zestárlé vlasti.

Ludmilu F. Olavssonovou

Dlouho jsem seděl nad oběma dopisy, torontskou oblohu pokryla duha z neonů na Yonge Street. Fízl? Anebo jen zázrak z bordelu české pitomosti? Vyšlou ho zas? A kam? A co Evžena? Ví to? Ví to. A žije s ním. Proč ne. Smrt literatury, smrt krásného města Kostelce. Absurdní Bůh, jenž z nějakých jenom Jemu známých důvodů nemluví nikdy jasně, jenom v rošádách. Chci říct: v šarádách. Anebo – pohlédl jsem na mapu světa, kterou si má žena přišpendlila na stěnu pro povzbuzení mysli. Svět velká šachovnice, opravdu, hrají s námi podivnou rošádu. Ty tahy lodí, tryskovým letadlem Koste-

lec Darwin Toronto Praha. Šachy však nemají smysl. Je to jen hra. A tahle globální rošáda –

Jaký má smysl? Já nevím. Žádný, možná. Nevím, a není to přirozeně důležité, že nevím. Za oknem blikaly rozsvícené vertikální nudle St. James Townu, ty mrakodrapy mých snů z éry dr. Mejzlíka, černochoch o poschodí nad námi zpíval blues:

Shut up, double-dealin' Mama, you know you done me wrong!

I say, shut up, you double-dealin' Mama, you done me goddam wrong!

I aint got nuttin lef, jes to sing dis song...

Magna Mater, světe, má matičko, ty stará lhostejná kurvo. Neuilly, čtvrt, kde dělají trvalou zeleným trávnikům, ulice, biograf, scéna z filmu. Sylva, která svým návratem ze všech sil prodlužuje neskutečné trvání snu o éře bezradných fízlů, těhotné matky zapomenuté, porodily, budou viset, dělátko země, alimenty sisyfovská práce osmnáct let inženýrka z Estonska vepřík 500 kg pivo kdo by to byl tušil, že aj já, aj ty Neuilly noci nejasné vize jahůdko Marie má ženo poslušná starého slibu zmatečný světe žábo rozjetá na břehu líbezné řeky Ledhuje

Tato výpověď

1974